

Waar de vinger wringt

Wat leer je leerlingen als ze hun vinger moeten opsteken om het woord te mogen nemen? En wat voor gevoel geeft het jou dat steeds dezelfde vingers de lucht in schieten? De vinger wringt. Goed nieuws: het kan anders.

Aan het begin van het schooljaar stond Ellen Emonds voor een uitdaging. Eén leerling in haar groep 6/7 stond te boek als ronduit lastig. Hij luisterde niet en had een dossier vol handelingsplannen die beschreven hoeveel moeite hij had om aangepast gedrag te vertonen. "Vaardigheden als luisteren naar de leerkracht, op je beurt wachten en andere leerlingen laten uitpraten, leek hij niet in huis te hebben", vertelt Emonds, voormalig Leraar van het jaar en inmiddels werkzaam als leerkracht-begeleider. Vooral in klassikale momenten ging het met haar leerling 'mis'. Straffen, belonen, videobegeleiding, een intensieve samenwerking met de ouders: het had allemaal niets uitgehaald. Was

de jongen misschien gewoon op onrust uit? "Ik dacht: Ik moet het over een andere boeg gooien. Ik wil dat elk kind het gevoel heeft dat hij hoe dan ook van betekenis is. Hoe kun je een kind het gevoel geven dat hij de moeite waard is als hij er om de haverklap uit moet?" Tijdens een teamvergadering begon het Emonds te dagen. "Mij viel op dat een collega, verlegen en wat onzeker, niet durfde te spreken zonder haar vinger op te steken. Stel je eens voor, dan ben je 35 en moet je op toestemming wachten om te mogen praten. Wat is dat voor gekkigheid?" Het zette haar aan het denken. Emonds begon te begrijpen waar het misging bij die ene jongen. Namelijk bij de afspraak dat leerlingen hun vingers moesten opsteken als ze het woord wilden. "Kinderen worden op school voortdurend in een setting gebracht waarin ze moeten wachten. Maar in het echte leven gaat het er zo niet aan toe. Deze jongen faalde op het protocol, hij had al lang de vaardigheden om deel te nemen aan een groeps gesprek. Hij moest weliswaar leren beter naar anderen te luisteren, maar was al in staat deel te nemen aan een groeps gesprek. Andere leerlingen moesten juist leren wat vaker hun mond open te trekken, iets wat ze niet leren als ze hun vinger moeten opsteken."

INSTRUCTIE

In kringgesprekken oefende Emonds met haar leerlingen het voeren van gesprekken en daarbij kwamen de vaardigheden van de 'lastige' leerling goed van pas. Hij hielp andere, verlegen kinderen het woord te nemen, stootte ze aan wanneer hij inschatte dat het een goed moment was. "De kinderen en ik werden er blij van. Samen ontdekten we dat je elkaar in een gesprek kunt aanvullen, en dat dat niet via mij hoeft te gaan. Als je elkaar maar goed waarneemt." Emonds schafte de vinger af. Volgens onderwijsadviseur Marcel Schmeier zijn er ook didactische redenen om daartoe te beslissen. "Let maar eens op, het zijn bijna altijd dezelfde vingers die omhooggaan als je de klas na een instructie om een antwoord vraagt", zegt hij. "Het lijkt dan misschien of alle leerlingen het hebben begrepen, maar in feite geeft het geen goed beeld. Welke kinderen hebben meer voorbeelden nodig, wie verlengde instructie? Het is informatie die je op die manier niet krijgt, ►

TIPS

VERANDEREN DOE JE SAMEN

Wil je stoppen met de vinger? Leg leerlingen uit waarom en vraag hoe zij erover denken. "Bij een dergelijke verandering is het belangrijk dat je ze vraagt wat er voor nodig is", zegt Emonds. Zijn er leerlingen die de verandering niet willen, ga na wat maakt dat ze bang zijn. Zijn ze bang dat ze niet meer aan de beurt te komen, kijk dan samen hoe je dat kunt voorkomen. "Belangrijk is dat je leerlingen daarin als partner beschouwt."

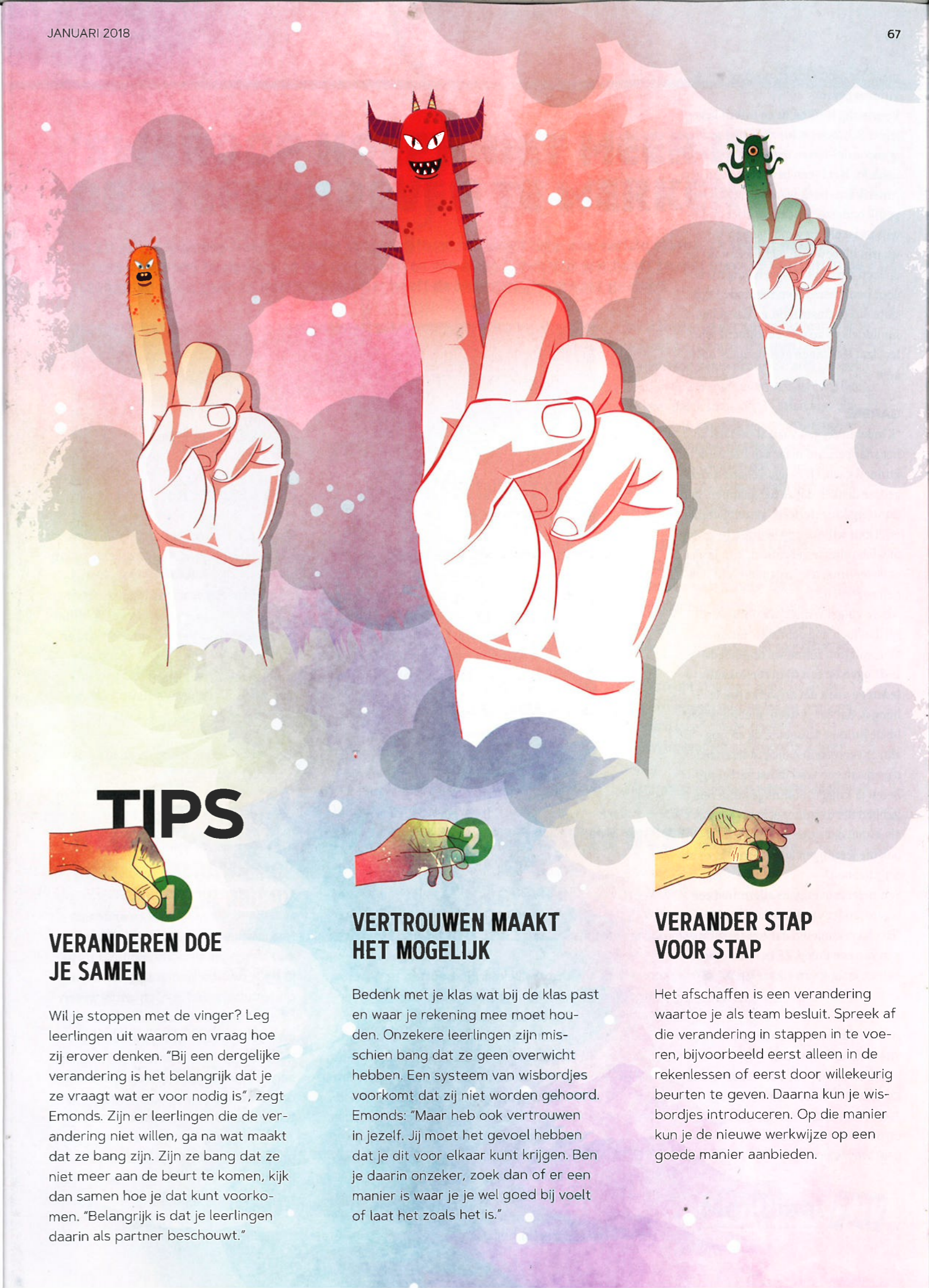
VERTROUWEN MAAKT HET MOGELIJK

Bedenk met je klas wat bij de klas past en waar je rekening mee moet houden. Onzekere leerlingen zijn misschien bang dat ze geen overwicht hebben. Een systeem van wisbordjes voorkomt dat zij niet worden gehoord. Emonds: "Maar heb ook vertrouwen in jezelf. Jij moet het gevoel hebben dat je dit voor elkaar kunt krijgen. Ben je daarin onzeker, zoek dan of er een manier is waar je je wel goed bij voelt of laat het zoals het is."

VERANDER STAP VOOR STAP

Het afschaffen is een verandering waartoe je als team besluit. Spreek af die verandering in stappen in te voeren, bijvoorbeeld eerst alleen in de rekenlessen of eerst door willekeurig beurten te geven. Daarna kun je wisbordjes introduceren. Op die manier kun je de nieuwe werkwijze op een goede manier aanbieden.

maar die wel nodig is om goed les te kunnen geven."

Voormalig leerkracht en intern begeleider Schmeier schreef *Expliciete directe instructie – tips en technieken voor een goede les*. Het is een bewerking van een Amerikaans boek waarin wetenschappelijk onderzoek naar effectief onderwijs naast elkaar wordt gelegd en waarin hij bewezen technieken uit de doeken doet. Wie lesgeeft volgens de door hem beschreven methode Expliciete directe instructie, en dat gebeurt inmiddels op zo'n tweehonderd scholen, laat leerlingen geen vingers opsteken.

GAREEL

"Kinderen zeggen vaak al snel dat ze het snappen, om maar aan het werk te kunnen gaan. Of ze overschatten zichzelf, ze denken dat ze het snappen, het *dunning-krugereffect*", vertelt Schmeier. "Door willekeurig beurten te geven of wisbordjes te gebruiken, kun je zien of de leerlingen je instructie echt hebben begrepen."

Als de vinger wringt, waarom wordt hij dan toch nog gebruikt? Emonds: "Tja, waarom zetten we nog steeds leerlingen op een rij in een lokaal? Iedereen voelt dat de werkdruk te hoog is, dat het systeem niet meer past bij de huidige samenleving en nog zijn er veel scholen die kinderen hele dagen aan een tafel in het gareel proberen te krijgen. Sommige kinderen hebben het daardoor echt zwaar. Pas als je met dat systeem stopt, kunnen ook die leerlingen laten zien wat ze in huis hebben."

Schmeier is overigens allermindst een tegenstander van klassikaal onderwijs. "Het leert kinderen dat ze deel uitmaken van een groep. Ze kunnen elkaar helpen en ook van elkaar leren." ■

JOHN HOLLINGSWORTH & SILVIA YBARRA, NEDERLANDSE
BEWERKING: MARCEL SCHMEIER, *EXPLICIETE DIRECTE INSTRUCTIE – TIPS EN TECHNIKEN VOOR EEN GOEDE LES*,
UITGEVERIJ PICA, € 25,95,
ISBN 9789491806339

ZO WERKT HET WISBORDJE

Zorg ervoor dat elke leerling een wisbordje heeft en een stift met uitwisbare inkt. De antwoorden op jouw klassikale vragen schrijven de kinderen op het bordje. Na wat denktijd houden ze hun bordjes omhoog. Heeft minder dan 80 procent het begrepen? Dan is een extra voorbeeld nodig, voordat ze zelfstandig aan het werk gaan. Differentieer om iedereen erbij te houden. Je kunt sterkere leerlingen een moeilijkere variant van een vraag stellen.

BEGIN DE BEURTENBAK

Door willekeurige beurten te geven, voorkom je dat steeds dezelfde leerlingen aan het woord zijn. Ook krijg je een beter beeld of iedereen je uitleg begrijpt. Belangrijk is dat ze weten dat iedereen evenveel kans heeft om aan de beurt te komen. Bijvoorbeeld doordat je een beurtenbakje gebruikt met daarin kaartjes, balletjes of ijsstokjes waarop de namen staan. Je stelt de vraag aan de hele klas en geeft denktijd. Vervolgens trek je een naam. Gebruikte namen gaan meteen terug in het bakje.

REFLECTEER

Noteer af en toe eens hoe het gaat, welke ervaringen je opdoet. Dat helpt ook om ouders uit te leggen wat je doet. Je kunt vertellen hoe je merkt dat sommige leerlingen beter tot hun recht komen of dat sommigen alleen durven te praten als jij ze daarvoor toestemming geeft, en dat je vindt dat ze daarin nog wat meer zelfvertrouwen mogen ontwikkelen.

SOMS MAG DE VINGER BEST

Natuurlijk valt er een enkele keer niet aan de vinger te ontkomen. Soms wil je de groep kunnen vragen of er nog onduidelijkheden zijn. Of wil je weten of er kinderen zijn die een verlengde instructie willen. "Wat je moet doen is de vinger schrappen als protocol", zegt Emonds. "Blijf je erop hameren dat leerlingen eerst hun vinger moeten opsteken en sluit je ze uit door ze uit de kring sturen, dan geef je het protocol voorrang op de ontwikkeling van een kind. Dat kan ook anders. Echt, het mag losser."

'SWAROOP HOEFT NIET MEER IN DE STEENGROEVEN TE WERKEN'

De 10-jarige Swaroop houdt van haar schooluniform, het geeft haar een sociale status. Ze woont in het Indiase dorp Palri Mangaliya, in het noordwesten van India. Sinds een jaar hoeft ze niet meer te werken in steengroeven en gaat ze naar school. Daar heeft de lokale vakbond voor gezorgd.

In de steengroeven moest Swaroop vragewagens met gebroken stenen laden. Ze werkte vier dagen per week, acht uur per dag. "In de steengroeven was het erg hard, zo heet dat ik soms niet in staat was om naar huis te lopen. Ik vond het werken in de steengroeven niet leuk", aldus Swaroop. Haar ouders werkten ook in die steengroeven en zijn beiden overleden aan de longziekte silicose.

STEUN DE STRIJD TEGEN KINDERARBEID

Het zou zo maar kunnen dat de stenen van de steengroeven waar Swaroop werkte nu ook bij jou in de straat liggen of verwerkt zijn in jouw natuurstenen aanrechtblad.

FNV steunt kinderen zoals Swaroop. Via een project met de lokale vakbond, die zich inzet om de kinderen uit de steengroeven en op school te krijgen.

Meer weten? Kijk op www.mondiaalfnv.nl

HELP MONDIAAL FNV KINDERARBEID TE BESTRIJDEN. WORD DONATEUR!

Donateur worden kan voor het bedrag van: € 3,- € 5,- € 10,- per maand

Ik geef Mondiaal FNV toestemming het aangegeven bedrag van mijn rekening af te schrijven via automatische incasso (tot schriftelijke wederopzegging).

Voorletters en achternaam: _____ m/v

Straat en huisnummer _____

Postcode en woonplaats: _____

E-mail: _____

Rekeningnummer: IBAN _____

Datum _____

Handtekening _____

Knip deze bon uit en stuur op naar: Mondiaal FNV, antwoordnummer 250, 1000 PW Amsterdam
Je kunt je ook online aanmelden als donateur via mondiaalfnv.nl